

SZAKÁL FERENC
NAPLÓJA

1698. Az pápista atyafiak novemberben indítottak olyan hírt [Kolozsvárt], hogy nekik akademiájok leszen, és ugyan egy nyomtatott kártácskát ragasztának az óvári, ímár három esztendőök előtt az unitariusoktól elvött schola ajtajára, melyben az következő akaratjokat nyomtatták volt, és ugyan die.... nagy czeremóniával fel is állíták az óvári templomban, hová mind reformatus pap és professor uraimékat s mind az unitarius papokat és professorokat hívták, s ottan compareáltak s akkor czeremóniájokat, oratiójokat végig hallatták, s azután Torda-utczában ezen nevezett két részről való papokat megvendégelték azon napon ebéden; ezeknek indítója Vízkeleti Zsigmond pater volt...

1699. Die 13. maji töttek új hadnagyot N. Rainer Márton úr helyett, ki is elbúcsúzáván, az eddig való tisztviselését mind tanács s mind a város képiben vagy száz emberség képiben megköszönték, s így szabadnak mondván, mind a gubernator ő nagysága Bánfi György mostani főkapitányunk, úgy választottak új hadnagyot kálvinista magyart, úgy mint nemes Viczei Péter uramot, kinek is adjon Isten erőt, hogy szegény hazánk, városunk hasznára jól véghez vihesse.

1700. Die 28. mart. Választattam a tiszt. ecclesiában méltatlan voltomra egyházfinak.

Eodem anno die 28. aug. Egynehányszor supplicatiómra mind tavaly, mind az idén a nemes tanácstól válaszom nem lett; most ez nevezett napon absolváltattam a fertálybeli kapitányságtól, mely az egyházfiságra s quartásságra lött: mert ennekelőtte néhány napokkal a tiszt. ecclesiában választattam quártásnak a plébania részre, a melylyet némely becsületes uraim improbáltak, hogy ez hivatal mint egyezhet meg a fertálybeli kapitánysággal; úgy mint egyházfiság,

quartásság, kapitányság; és én is látván, hogy igen hajlandók némely b. uraim reá, tehát szorgalmatosan rajta lévén megmenekedtem, mert sok hátramaradásomra, káromra volt, sőt a mi nagyobb, sok emberrel kelle gyakorta ízetlenkednem.

Die 28. oct. Ment el Vízkeleti Zsigmond pater a városról, ki ennek a városnak sok boszúságára járt, idegen bort gyakorta behozott, s ha rajta érték, országot búsított mingyárt miatta; a kinek is tavaly egynehány borát kirakták a tanácsház elibe, a mely miá a városnak sok búsíttatása volt intimatio által, sőt másképen, comissiókat hozott a guberniumhoz, hogy ezen borok árát exequáltassa a városon, de semmiképen nem lehetett: a mostani hadnagyra rá is mentek az execut[orok], úgy mint Nagyszegi Gábor seregéből való pyxidariusok..... gyűjtnem embereket a hadnagy úr házához, tanácsbeli uramékkal együtt repellálták, a melyet láttam, hallottam, csak e volt a felelet: semmit sem adnak; künn a hadnagy háza előtt állottak, ezzel csak el kellett menniek. Ezután is mind fenyegetőzött, de eddig az elmenéséig semmit sem tehete. Igaz dolog nem via juris procedalt a város ellen, hanem csak supplicatiójával találta meg a guberniumot, melyre lött azon commissio, ki ezen bor árrát a városon akarta exequálni, azért mivel illegitime procedált, semmit sem hajtának a commissióra és semmit sem adtak. De ha törvény szerént procedált volna is, a városon semmit sem nyert volna, mert a város privilegiumai ellen cselekedett; mivel ezen egynehány hordó bort nagyságos Serédi úrfiak csak mintegy depositumot ideig kérték bé és hozatták be, én láttam is mikor behozták őket; és csakhamar titkos vásárt csináltak a paterrel, a mely boroknak a pater meg is adta az árát, és mikor el akarta vitetni, a minorita paterek jobbágyi szekereken lévén a borok, észrevették, de én levén a kapitány ez óvári fertályban, csakhamar sok embereket gyűjték fel, a kik a szekereket megtartózták, a még csakhamar, a kik begyülhettek a tanácsba, végeztek felőle és a tanácsházhoz hajták. Más nap mind kivágták a fenekeket, a mint feljebb említém.

De ezen pater másképen is sok boszút űzött a városon, mert sok rabok szaladtak hol a pápista templomba, hol a collegiumba, a melyek a..... hol azt izente a tanácsnak, ímé ezen s ezen órában kibocsátom őket, csak legyenek készen emberek, megfogják őket; olyankor sok embereket háborítottunk s mentünk a collegium körül, vigyáztunk néha harmad napig is, úgy bolondoskodtatta a várost. Küldve küldtek hozzája,

de a mit egy órában mondott, más órában mást, és úgy fárasztott bennünket, csak nevetett bennünket, mint sokadokunk a schola körül, holott néha régen kiszöktették őket a városból, hol német köntösben, hol egy, hol más mesterséggel. Nekem elégséges bajom volt miatta, mert nekem parancsolták, hogy vigyázzak, sokszor harmad napokig körül kellett czirkáltatnom éjjel nappal, 50—60, sőt még többed magammal; ezek között sok oly rabok voltak, kik gyilkosok, kik lopók, a kiknek némelyeknek ki is ment sentenciájok.

1702. die 7. mart. ment el innen Kolosvárról a Pálfi regimentje, melynek ennek előtte néhány hetekkel, napokkal hol együvé, hol máshová nagyobb részit elküldvén, osztán ma ment finaliter ki, kinek oberstleutnantja volt Joannes Gottfried Hanesch, ki is immár három esztendőktől fogva itt quartélyozva sok méltatlan dolgot követett el a városon; de való dolog az, hogy igen szép commandoja volt a regimentjében, hogy még eddig nem volt mása, a mely kemény disciplinában tartotta hadait. Sok napokkal ennek előtte kellett volna elmenni, de csak halasztotta, mert nem örömet ment el, és munkálódta szorgalmatosan, mikép itt maradhasson. Ennek előtte két vagy három hetekkel jött ide a gróf Thirheim regimentje, kik is mind eddig várván a másnak elmenetelét, hálással meg volt rakva a város, mert mindkét regiment itt volt.

Ez mostani gr. Thirheim regimentnek pedig itt való commendansa Ludovicus de Gentisch oberswachtmeister, azután lött obersleitenantta.

1702. Épen pünkösöd másod napján jöve ide felséges anglus király követe méltóságos Wilhelm Poschiv [Paget]. A ki mint mondatik immár kilencz esztendeje mult, mióta a török császárnál lenne, a két császár közt való békességet munkálódta, mint-hogy véghez vitte; az éjjel hált itt, a város megvendégelte az nap, másnap a vármegye.

1702. die 22. dec. jöve ide Kolosvárra a dánus király követe, Statsrath Paul von Hainer, kit a császár ő felsége javallatából a dánus király küld Muszkaországba, s a mint Dániából eljött Bécs felé, Bécsben ő felsége egy generalist is adott melléje, a kivel együtt mennek s voltak itten heted napig, itt töltvén karácsont, én voltam rendelt gazdája; elmenvén meg is aján-dékozott egy aranynyal.

1702. die 14. aug. Itt Kómál tetején állitanak fel a pápis-ták egy nagy keresztet, azon való feszülettel együtt, s más nap nagy boldog asszony napján ezen commendans Gentisch

commandója alatt elmenvén a kolosvári militia szép készülettel, jeles lovas németek, kiknek mása itten még nem igen volt, jó fegyveresek, derék jó lovak, magok is hatalmas nagy emberek, ezek elindulnak Sz. Márton előtt való nap délután 1 óraker mennek ki közép kapun igen szép had, ráczok, lovasok és kolosvári emberek is felesen, estve felé ezek érkezvén Válaszút felé, ott összeakadván a kuruczokkal nagyobb része oda vesz a németységnek, a magyarok mindazáltal szélől állottak, jobban elszaladtak, de ugyan csak oda maradtak egynehányan, úgymint Széköly György, Ulmer András, szolgálatra való emberek többen is.

1715. Ezen fen említett keresztnél a Kómál tetején akartak várat építtetni. Igaz dolog, még tavaly, anno 1714. jött vala ide a commendírozó generalissal egy Murando nevű afféle építő mester úr, a ki kívánsága miatt város gyűlvén, engemet küldöttek hozzá, hogy kívánságát mondja meg, ki is, azon Kómálon való építéshez csak ilyformán szóla: hogy ha akarjuk, hogy a német militia ne lakják rajtunk, tehát oda a Kómálra kell építeni valami lakó hajlékokat nekik, melyeket ők kosármájoknak nevez, azért segéljük meg ő felségét vagy 5000 forinttal; de én expediáltatásommal visszamenvén a város közé ezen reporttal, a város teljességgel semmit sem ígér, mivel a mostani városra vetett quantumot is alig tudják felszedni, mely válaszszal ismét vissza kellett azon német úrhoz mennem; megjelentém, hogy a város tehetetlen nemhogy 4 ezer forintot, annál is inkább 5-öt adhatna, de kevesebbre sem ígéri magát, melyhez képest akkor csak meghagyá, hogy ott a szőlőket ne miveljék, az emberek is ahhoz képest mást nem tudtak cselekedni, mégis ugyan esztendőben megszedték. De most 1715. épen 29. maji azon tavalyi német úr Murando ide érkezvén, mingyárt kiment azon helyre és más nap áldozó csütörtökön nagy solemnitással ottan cultust tartottak, s ugyan ázni is kezdettek, mely immár úgy foly.

1703. Rákóczi Ferencz híre lengedez.....

A jezsuiták Torda-utczában igen építik tavaly s az idén a klastromot és monostori Rákóczi kastélyát egészen elbontván ide hordják a klastrom épületére.

N. B. Aestimo rem esse magni momenti. Connumeratio foly most Erdélyben, Magyarországon talán meg is lőtt...

Az országban connumeratiót indítván, lengedez az a hír, hogy ide Kolosvárra is eljönnek, melyben eleget szorgalmatoskodtak tanácsbeli uraimék városostól; de csakugyan nem

amoveálhatták. Azért ezt látván, magunk közt indítottuk a connumeratiót, gondolván azt, hogy ha ugyan csak eljönnek is, talán contentusok lesznek mi connumeratiókkal. A mely alkalommal hívatván a nemes tanács engemet, imperálják rám az óvári fertálybeli connumeratiót, a melyet én nem akarván cselekedni, igen fenyegettek. Igaz dolog, hogy ennek előtte néhány hetekkel igen onszoltak arra, hogy a kapitányságot újlag elviseljem, de énnekem lévén jó ratióim, melyekkel magamat mentettem, csak nem vállaltam; ezt látván a nemes tanács azt végezte, hogy fertály gyűljön, s a kit közönséges voxsal választanak, nem leszen mentsége. Ahhoz képest die 17. jun. öszvegyűlvén a nemes fertály, más becsületes uraimmal engemet kandidálnak, és ki akarnak küldeni; a voxolás alatt én nem akarván kimenni, sokáig fenyegetőztek, hogy a tanács most is haragszik rám, és ezzel csak gerjesztem, de én eléggé szabadkozván, csakugyan ki kelle jönnem; azalatt ott bent vox szerént csak engemet választván, nem vállaltam; a melyet a fertály a nemes tanácsnak reportálván, igen fenyegettek, s kényszerítettek, hogy felvállaljam, és akarmennyi jó helyes ratióim voltak is, de mind hasztalan, és mindegy; néhány napok teltek ebben, interveniált az már említett connumeratio, a mely imponálván nem akartam vállalni, épen 23. jun., de hadnagy úr több itt való becsületes tanácsbeliekkal erőltetvén, assecuráltak, hogy csak kövessem el ezen connumeratiót, ne féljek, mert azzal nem ragad meg rajtam a kapitányság, a melyre nézve én megcselekedtem; de mikor már die 26. jun. a tanács-háznál számba adtam volna s ezen munkától megszabadultam volna, holmi egyéb dolog interveniála, a mely miá expediálnak, a melyben is én eljárván, resolutiot hoztam; de kellettén valami erőszakos executiót peragálni és hajduk impediálván az executiót, engem akarnak onnan expediálni, hogy armata manu embereket hajtsak fel s igazítsam a dolgot, és azon inobediens embernek vagy hányassam el a házat, vagy ásassam sánczoltassam körül, melyet én nem akarván vállalni, mentegtem magamat, emlékeztetvén ő kegyelmeket arra, hogy ezelőtt négy nappal assecurálának, hogy nem ragasztják rám a kapitányságot, de semmi haszna nem volt, azért én látván, hogy tisztességgel meg nem szabadulhatok, csak resolváltam magamat, hogy én bizony nem cselekszem. A száz emberek hittel kötelesek arra, hogy tisztet viseljenek, azért én nem tartozom vele. A melyre mind rám támadnak szóval s meghagyják director uramnak, hogy protestáljon s evocaltasson, de én

csak kijöttem az ajtón, akármit fenyegettek, a director eleget protestál. Ezalatt immár várták a connumeransokat a városra, kik is elérkezvén 29, 30. jun. magok indítván a connumeratiót 4. 5. 6. etc. lött kezdete és úgy folytatják elébb elébb fertályonként. A connumeratió summája: mennyi örökséged, hány hold földed, hány köbölre való földed, egyébbeni kereseted? Vagyon-é jövedelmed, valami örökséged?

1703. die 8. jul. Ez néhány napokban, kivált tegnap előtt, tegnap s ma mód nélkül való szelek, annyira hogy még a házak tetejét is felvették; felleges, de igen nagy eső nem volt, hanem csak nagy szél, jövendölnek némelyek valami rosztat.

1703. die 21. aug. virradólag verték fel Somlyót. A mely dologra ezelőtt harmad nappal elment innen Kolosvárról valami 180 ráczt circiter, s más fél száz német lovas. Ezek a mint referáltatik, morálván erdőn, ezen az említett napra virradólag verték fel Somlyót, a honnan sok szép öltözeteket, sőt egyet-másokat hoztak. Ma, ugy mint 22. aug. délben érkeztek meg. Ott, már referáltatik, mestert levágják, sok gyermekeket házakba égettek, fejekre hágtak az asszonyoknak.

Ennekelőtte u. m. 20 et 21. aug. szintén ezek szerint kényszergették a felülésre, de máig minden órán megváltozott a dispositio, végre a lón belőle, hogy adjon a 3 sereg 100 lovat, a melynek meg köll lenni és nyergestől készen, erre ráültetvén a német commendans 100 német muskatélyost, elküldvén, a kik estve sötétben kiindulván Deésre, mivel ott csak közel sok kuruczot találtak volna, de rá nem mervén ütni, egy deési kertben a török-búzában vonván meg magokat, ott lesték a magyarokat. Pedig mivel azokat is vitt magával innen alól a táborról (mivel valami vármegyék s a székelység táborban lévén ide alá Szamosfalvánál), azok közül elvivén — a mint mondám — magával a német, azokkal üzette, a kik némelyek el is érték, de szélyel szaladtak; egy esett el csak a mi embereink közül, a többik visszajöttek.

1703. die 26. aug. Igen erősen megszorongattatván, de magunk sem tudván kitől kényszerítették a három lovas seregből 100 lovast állítani u. m. mindeniből 33. A kik ez nevezett napra eléállván, közép-útczában egy Wurm nevű német kapitány regisztrálván nevök szerint, azonban a commendans Oberstleutnant, oda jövé, rendbe állítván elküldi, a kik elmentek Apahída felé egyik éjjel.

Ezek Deésig mervén, elég prédával jöttek vissza.

Die 3. sept. Ismét kényszerítették elmenni mind a három

lovassereget és noha ugyan erősen parancsolák a felülést és elmenést, mégis mintegy 73-an ha kimentek, ez néhány napokban jött a commissio, hogy minden ember lovat vigyen, de mivel igen elszegényedett az ember, csak nem igen vihetett lovat, hanem a kik azon kül is lovat tartottak, azok mehettek el, ezeknek kapitányoknak rendeltetett Hatházi Gergely, a ki ennek előtte való kuruczvilágban kuruczok kapitánya volt. Ez igen szorosán kívánta a felülést, mivel ennekelőtte néhány napokkal, hetekkel sok marháját hajtották el.

1703. die 9. sept. holt meg Toldalagi András itt Kolosvárt.

1703. die 20. sept. Ez néhány napokban, mivel a kuruczok igen közel jártak, és szüntelen kellettven excurrálni, és az ország is valami vármegyéből, székelységből szerevén öszve, ide alá Szamosújváron alól a réten lévén táborok, és innen is ennekelőtte néhány napokkal holmi lovas német és rácz elmenvén valami éléssel a végre, hogy Kővárba bevigyék, s ennekelőtte is két hetekkel vittek volt élést, de be nem vihetvén visszatértek, a melly élésnek egy részét akkor lovakra rakván, Deésen túl akarták úgy be vinni, de nem lehetett, mert elhányták rólok az úton, és a többit Deésen letévén, most innen többet is vivén és jobb készülettel menvén bevitték, mivel Szebenből a general egy kevés lovas németekkel segítségre jött; a mellyet bevívén az alatt is háborgatták a nevezett magyar tábor. De a nevezett nap előtt való estve Rabutin general nagy sietséggel feljáván Bonczhida mellett, Kötelendnél nyugodt egy keveset. A kuruczok ez mi rajtunk mostan quartélyozó németek és ráczok quartélyát felprédálván, a prédával, jöttek mintegy Bonczhida felé a general ellen. Más nap reggel, úgy mint a nevezett napon reggel, egy néhány zászlóval a kuruczok Bonczhida ellenében való lónai völgyön elérkezvén, lementek a Szamos mellett keresni a generalt és németeket, a kik immár nem oda alá, hanem azon éjjel feljebb jöven, azt ők nem tudván, hátok megé hagyván, találtak a magyar táborra, a ki, amint feljebb mondám, Szamosújváron alól volt a réten, azokra ráütvén a nevezett napnak reggeli óráján, sokat levágtak, sokat a Szamosba ugratván oda vesztek, sokan sebben elszaladtak, sokat elfogtak. Bethlen Sámuel úr lévén generalisok elszaladt; az itt való németek rettentő nyargalással, vévén a dolgot eszekbe, jöttek a Kővár körül gyűjtött prédával haza mintegy 1 órakor.

1703. die 3. nov. Ennekelőtte mintegy másfél héttel volt csata Fehérvár mellett; de minthogy mostan inkább több

dolgokat nem igazán hirdetnek, mivel az igazat nem is merik valójában mondani: azért én akarván elvárni, a mikor valóban hitelesen hallhassam azon dolgot, de a mai napig nem egyeznek e felől való hírek, — azért ezt várván, el is vétettem a napját, mikor volt. De a mint mondtam, csatájok volt a németeknek a kuruczczal, a holott mondatik, hogy a mint a kurucz Fehérváron feljül Sárd felé lett volna, a német és némettel való magyarság jöddögélt fel az Ompoly patak mellett, öszvepróbnák, és elsőben a mint a magyarság ellenkezett, lassan lassan csalogatták a kuruczot, hátat adván és hátra seggelvén a kurucz előtt, csalogatták alá Fehérvár felé, és ott vagy két trupp lovas dragány lévén, öszveütköznek, a holott is, ut dicitur, elsőben a kurucz valóban megtolta volna a németet; de immár csak közel nyomulván Fehérvárhoz, még egy máshova expediáltatott német trupp volt, a ki már útban lévén expeditiójában, utána mentek, viszszerítvén, superveniálván meggyőzték a kuruczokat. Ut dicitur 440 vészett, mivel a gyalogja mind oda marada, a lovassa szaladott, a mint lehetett. Azután végére menvén oly hiteles katonától, a ki ott volt, sőt azzal is beszéltem, a ki megszámlálván a holt testeket, volt épen 374.

1703. die 10. nov. Landolph napján.

Igaz dolog ennek előtte sok ízben mentek ki innen Kolosvárról portára ellenkezni, s ott sokféle egymással való próba után az nevezett napon kimenvén, én is noha lévén elcommandírozva, még is honn maradtam, s hadnagyi ház ablakából elnézvén elmenésőket commendáltam, sőt nem csak én, de mások is, kik velem voltak, a mely szép had volt. Ez nap Bonczhídánál a kuruczokkal öszve ellenkeznek, a kiment szép lovas németek nagyobb része oda vészett, a melly mostani erdélyi generál Rabutin regimentje dragány németek voltak. De ezek oda veszvén, én die 12. nov. kimenvén egynehányad magammal keresni holmi tiszteket, t. i. városiakat, azokat nem találtunk egynél többet, a többi mind német volt; a holttesteket néztük, s szekérre rakták és a halomban vitték; én is ott lévén, csudálkoztak rajta, hogy mertünk kimenni.

Szaladva jövénk vissza, mivel a kurucz közelebb volt Kolosvárhoz nálunknál, s rendelt strázsájok ha észrevött volna bennünket, életünkbe kerülhetett volna, könnyen megölhetek volna.

1703. die 14. nov.

Ez nevezett nap előtt való estve igen titkon jöven segít-

ségek a németeknek, igen nagy csatépatéval lévén, gondoltuk igen soknak, de a mint magok referálják, nem jöttek többen 160-nál legfeljebb, lovasok; azok minden városiak directiója nélkül csak imide amoda, a hová lehetett, csak beszállottanak négyenként ötönként, aztán más nap igazgatták magokat másképen. S ezen nap az eddig való commendánst u. m. Thierheim regementjéből vice colonellust Ludovicus de Genisch-t meg akarván fogni, szaladott a páterek klastromába, és ugyanakkor mást tettek. Ez másik többször is volt valaha itt Kolozsvárt quártélyban, ajakában hibás, de másként termetes ember, igen accuratusnak mondatik, Caltenplatt. Ludovicus de Genitsch vicecolonellus in regimento Thirheimico degradatus ex officio commandantis Claudiopolitani; constitutus autem quidam nomine Kaltenplatt 1703. die 14. nov.

Die 14. nov. Ez a hír. Elnyomult Bonczhidától a kurucz; csakhamar kevés idő s napok mulva elindulnak holmi lovas németek, hogy elvigyék a custodia alatt való degradált commendánst, de nem mehetett tovább Tordánál, vagy még addig sem, visszatértek; a melly estén elvitték, hajnalban vissza-jöttek; Torda körül sok kuruczot érzettek.

Eodem anno die 16. dec, a melly vasárnap vala, még éjszaka vasárnapra vírradólag olyan rettenetes zivatar indula, olyan szél, a millyen régóta nem volt, sőt ez vasárnap sok híjzatokat is rontott le a szél, a piaczi templomról is sok cserepet lehányt, a farkasutczai templomról is megszagatván lehányta, úgyannyira, hogy a templomból sokan ki is futottak, olyan lázadás volt, és a templomról a templom hián lévő vas-kakast is kitepven a tövéből, levetette; a melly legnagyobb csuda, mivel azon kakasnak a töve, a mint a templom tetejére volt csinálva, nem lévén lapos, se semmi olly forma lapossága, a mellybe a szél beleakadhatott volna, mégis kitekerte s levetette; a piacson a tanácsház szerin egynéhány héjzatokat lehányt, némellyeket inkább, némellyeket kevésbbé, de a mostan incurrált commendansnak szállása héjzatját újon lerontotta. Mindezekből rosztat jövendölnek az emberek. Ekkor ez zivatar alatt temettük el Nyerges Bálintot (ezután 3—4 héttel irom ezt). Hallatik, hogy ez zivatarkor lőtt volna Magyarországon a kuruczoknak nagy csatájok Lévánál; melly ha úgy volt, ezután jobban meghalljuk.

Eodem anno die 17. dec. Mivel ez nehány nap a nemes tanács parancsolatjából mind a quártélyokat járván igazgattuk, én lévén az író becsületes 7 assesorokkal és más arra rendelt

becsületes uraimmal, este felé a nevezett napon, midőn a munkáról haza akarnánk jönni a piacon által, tehát valami lovas németet látunk jönni terhelt lovakkal, német asszonyokkal. Hát Szeben felől német tábor jött, a mint referáltatik, 8 compania lovas. A melly lázzadásban innen Kolosvárról is kimenvén a lovas németek 4 vagy 5 compania, gyalogos vagy 300, ezek megegyezvén Szamosfalvánál, az a hir, hogy Kővárba élést akarnak vinni, de a mint az exitus nem mentek tovább Deesnél, a mellyet elégetvén, a mit kaphattak felprédáltak; ott találtak valami kuruczokat, de híre lévén a németek menetének, elszaladtak, és utánok a német a hidat felszedvén, úgy kezdetek a düláshoz. Onnan eljövén, ott semmit sem mulatván, hálni épen azon helyre jöttek; honnan egy éjszaka mentek volt Dengelegh tájára, ott 9 falukat fölgyujtván sok károkat töttek.

20. dec. Visszajövén a sok prédával az itt quártélyozó német, a Szeben felől jött tábor elválván Szamosfalva táján, Torda felé indulván olly szándékkal volt, a mint hallatott hogy Tordát felprédálja és felégesse, de a tordaiaknak résen lévén fülök, sok szekereket megrakván éléssel, szénával, jöttek erre Kolosvár felé, a kik előltalván a tábort, valamennyien megengesztelődtek hozzája, valameddig tart.

(1704). Die 11. jan. Ez éjszaka kimenvén ráczok és németek, gyalogokat is szekeren vivén Monostorkapun ki, nem tudtuk városiak, hová mennek. Ment Sz. Lászlóra, és így ez nevezett nap reggel 9, 10 órakor nagy füst láttatik Sz. László felé, mindjárt tudtuk, hogy Sz. László ég. Ugyan együtt Oláhfenest is felégették, felprédálván ugyanaz nap jövének sok rakott szekerekkel prédával. Más nap 12. jan. ismét a kis óvári piacon sok marhákat hajtván a ráczok ott feloszták, a mellyekben sok kolosvári emberek ott sollicitálták visszaadását.

A. 1704. die 13. jan. Estve hirtelen zendülés lön és éjszaka innen kimenvén lovas németek circiter 150-en, gyalogok is talán 100-an, ezek kimenvén, Szamosfalván várta őket valami akkor Szeben felől érkezett német tábor, melly a mint mondatik, volt legalább numero 800. Ezekkel azért együtt ezen éjszaka megindulván Bonczhidán sok számtalan asztagokat, Bonczhida körül sok kazal szénákat felégették és onnan le Deés felé mentek a nagy Szamos mellett. Ezek kuruczra akadtak valahol, a mint hallatik Bethlen táján, a holott öszveellenkezvén egy kurucz kapitány, Tordai nevű, elesett.

Die 22. jan. Semmi hír eddig effelől nem hallatván, estve jöttek be gyalog híd kapun németek, a kik Kővárt feladatván, a kuruczok kísérték épen a hídelvi sorompóig és ott oda a német tisztok palaczk borokat kimervén, szép fejér czipókat ott osztogattak a kuruczoknak és a borral itatták őket.

NB. 1704. 28. jan. Érkeztvén commissio Szebenből a gubernátortól ő nagyságától és guberniumtól, mellyet Hatházi Gergely hozott, a kit ennekelőtte ide a gubernium megyei kapitány-nak rendelt, és addig is igen kényszergettek afféle lovagló embereket, t. i. afféle executióra alkalmas embereket, hogy írásák be magokat oly conditióra, hogy ugyancsak arra adván magokat portára menjenek Hatházi urammal, és ennekelőtte találkoztak felesen, egyik seregben többen, másban kevesebben, ugyancsak találkoztak a 3 seregből másfél százan, oly ígéretek lévén, hogy portiot nem adnak, elengedtetik nekik. De ezen ígéretnak sem eddig sem most nem hisznek. Mostan pedig ezen commissiót hozván Hatházi úr azt gondolta, hogy a régi száma megszorodik, a mellyhez képest seregét összegyűjt-
vén, kényszergették az embereket az oda való beiratásra, de legfeljebb is többre a 3 seregből nem telvén, azzal sok discursus lévén felette, s sok fenyegetődzések, a mi sergünk-
ből felhivatá a hadnagyokat ezen dolog felől Vass György úr, mostan főkapitány képe. A sereg engem is erőltete, hogy utánok menjek; ott lévén hallgattam a discursust, de a mint látszik, a kik ennek előtte szabad jó akaratjok szerint magokat oda írátták volt is, azok is most csak oldalaznak, sőt sokféle akadályokat keresnek, fogadják: portára kijönnek, de széna-, szalma-, búza-, fa-, hajtani ők nem. Holott a commissio egy szóval, sőt Hatházi uram is avval menti magát, hogy Szebenben nem úgy értette a kivánságot, egyébiránt renunciált volna azon tisztnek, hanem ha 300 jó lovasokat, a kiket ő kívánt, adnak continuusoknak, annak is megfelel, de ha nem, ő bizony búza-, fa-, széna-hajtó bérese senkinek sem leszen, a mellyre Vass György úr: úgy de kegyelmed nem állhat el a maga registruma mellől, mellyet pacificálva vitt Szebenbe: de emez csak kavillála. Ezt csak azért írák ilyen hosszan meg, hogy miképen kényszergettek, hogy már némellyeket, a ki pedig magát oda nem alkalmaztatta, csak hozzá sem szóltak, se annál is inkább nem kényszerítették; ezekből a mostani intézet szerint a látszik, megrágtá az eb a szíjat, nem igen kapnak az excursión, mint eddig.

1. febr. Hirtelen ilyen hírt indított a commendans Kal-

tenplatt úr, izenvén N. Vass György uramnak, hogy valahol Medgyes táján a szebeni németek igen megverték a kuruczokat; 3000 veszett ott; többet 300-nál vittek volna Szebenbe, a mellyet ezután jobban meghallunk, mostan úgy mondják, hogy ezen az elmúlt vasárnap lőtt volna ezen dolog.

Estve ezen kolosvári lovas németek kimenvén, más nap prédával hazajövé, estve felé Makót verték föl. Most hallatik, hogy Segesváron alól Holdvilágos táján a németek megverték a kuruczokat t. i. inkább a székelyeket, a kiket egy Gúti nevű kurucz kapitány csak mostanság hódoltatott meg, de, ut refertur, ezen Gúti kapitánynak lévén valami titka, vagy titkos collatiója, a míg a német rendbe nem vette magát, a több kapitányok igen voltak rajta, hogy hozzájuk fogjanak, de ezen Gúti nem hadta, mondván, hadd gyűljenek az ebadták, hadd! a többi nem akarták hagyni, mondván: ne hagyjuk öszvegyűlni rendbe állani, helyben venni magát. De Gúti csak semmiképen nem engedte megkezdeni, valámig a német jól helybe nem vette magát: akkor rajta, ut dicitur, 3000 székely, csak kurucz veszett ott, mind gyalogok, mert a lovassa jobban szaladhatott.

8. febr. virradólag u. m. 3 órakor tűz támadván Híduczában egy néhány istálló, lovak, tehének, sok házak szénákkal megégnek. Volt ott egy lovas leitnan szálláson Sz. Jóbi György úrnál, a ki ennekelőtte csak három hetekkel circiter ment oda quártélyban; ide én szállítám a Pápai Zsigmond úr házából, a holott is jó ideje, Szent Márton naptól fogva, hogy szálláson volt, de ennekelőtte egy nagy tót szolgája, László, igen istentelen részeges, az ura a leitnant itt én mellettem is sokszor jövendölt tüzet ennek a szolgának részegsége miatt.

20. febr. Érkeztén nagy kurucz erő Szamosfalva felől, fel a pap szegletének lévén, innen kimenvén mind németek, rácok, kolosváriak ellenkezni, reggel mintegy 9 óra előtt úgy megtolták embereinket, hogy mind a szent péteri templomig adtak hátat a mieink. De annakutána hátranyomulva a kuruczság oda alá a régi ispotálynál ellenkeztén ott vágták le Kerekes Szöcs Istvánt, meg egy Talyigás György nevű jó ifjú embert, rácok is estek sebbe.

Die 22. febr. reggel virradatkor ágyulövés hallatván, Gyaluból lőttek ki.

Mintegy 8 órakor lövések, pattogások lévén hallatván Magyarútcza felé, tehát a kuruczok feljöttek épen Magyarútczában kívül a Keczelei házáig és ott kiáltoztak és lődöztek

szaporán, noha karabélylyal, a várfok felé és összebeszélvén szitkozódván a némettel, hátranyomultak a szentpéteri templom táján, ott a malomnál is sokáig sokadozván, a magyarútczai házaknak az udvarát megjárván, lődöztek be az ablakon s kívül is sokan a szentpéteri malom térin általjövén truppal a majorok közzé, némellyek feljöttek, aztán lenyomultak Szamosfalva felé, voltak, a mint intéztük, 800 lovas, 300 gyalog. De ezek mintegy 1 órakor vagy valamivel tovább rendelt seregekben ott állván, az istopály földéről és innen senki ki nem menvén ellenkezni, úgy mentek el.

28. febr. Auditor, hogy Fejérvárhoz közel vagy éppen mellette volna egy Sallai nevű kurucz kapitány, sok törökkel és most hogy mind innen elnyomulván a kuruczság arra felé, azokkal megegyezvén, a Medgyesre szorult németet ott akarják rekeszteni, kiknek generálja báró Tige, sz..jék az ördög a fazekába.

1704. die 7. mart. Nagy troppokkal jövén a kuruczok mind ide alá K. Magyarútcza végére látszottak, lovasok és gyalogok, a mint referáltatik legalább volt 8 trupp vagy seregek, ezek közzül csak közel monostorkapuhoz jövén némellyek, csak pisztolylyal is összelőhették volna embereink a kapuból ha kimentek volna; lőttek is ugyan hozzájuk ágyúkkal, és Hídelvére is feljövén éppen a hídig, nem mentek ki rájuk a németek, ráczok, hanem csak a sánczban, hanem azután, mikor eltávoztak úgy mentek kijebb. Eo die elsőbben elküldött volt Csáky László vagy négy katonát, a kik egy kis fejér zászlócskával jövén fel Külső-Magyarútczán, sípolván és a mi commendansunk Caltenplatt a magyarútczai toronyból és onnan a kőfalról nézvé, hozzájuk lövöldöztetett, a kik osztán a mint lehetett elcsapongván elmentek vissza. Ezek legatusok lévén be nem jöttek volna a várkertre, de hogy hozzájuk lövöldöztek, vissza kényszerítettek szaladni. Ők, a mint feljebb mondám, oda alá felé haddal lévén, várták a követek által való választ, s hogy úgy esett: hozzájuk lövöldöztek, megharaguván Csáki úgy lőtt, hogy az hadakat ez elébb megirt közel való száguldásra bocsátotta.

NB. Most die 8. mart. követet, paraszt embert, levelet küldött Csáky, hogy az tegnapi dolgot ítéli nagy eszetlenségnek, holott, a mint az illy dolgok folyni szoktak, ők úgy küldöttek követeket és miért kellett hozzájuk löni, de fenyegetődzik.

10. s 11. mart. között való éjjel eljövén valami kuruczok, a papok malmát, az unitária eklésiát, felgyujtván megégették. Itten a Vass György úr majorát meggyujtván s elégetvén,

onnan a mostani notarius Rákosi Péter úr majorja is meggyulván megége; ott való őrlő embereket a malomban, a kiket találtak, úgy referálják, hogy erővel Gálfi Pál malmának pronuciálván, valami tőlek elhozott fehér vak lovat emlegetvén, csak erővel felgyujtották.

1704. die 14. mart. Fenesről jöven valami kuruczok, lehetek közel 200-an, és itt híreül lévén a németeknek, kimentek és jó helyesen disponálják dolgokat; mert a ráczok felmenvén a lovas németekkel együtt, a ráczok lehetek 60-an, a németek lehetek 85-en, ezek felmenvén a monostori templom mellett, megáll a lovas német truppan, a ráczok pedig feljebb a Gorbó pataka felé menvén, ellenkeztek, ide alább pedig gyalog német kimenvén nro 200, kétfelé szakadoztak, egyik része a kómáli szőlők lába alatt a szilvás között felmenvén titkon oda fel a vágás úton, innen a szilvás közt megállának titkon, a más része a Szamos tulsó partjára titkon felmenvén, a monostori pallón innen a berekben megbujnak. A ráczok ut supra, oda fel a Gorbón innen ellenkezvén s hátat adván, hozzák hátokon a kuruczot épen a lesben a templom vermében álló lovas németekre, ezek is ellenkezvén vélek, hátat adnak, hogy már is általszaladnak a Szamoson, akarván őket a gyalog németekre, kik két helyen, mint feljebb mondám, lesbe vévén, általúzik a kuruczok a raczokat, lovas németeket a vízen, Hojja felé kimutatják magokat a lesben való gyalog németek; s mihelyt a kuruczok meglátják, hátat adnak azoknak a lovas németeknek; levágnak benne, a mint referáltatik, 6 kuruczot, 4-et fogva behozának és egy fejet, a kit tőnek egy hosszú fában, monostorkapu eleiben, de a németben is, ut refertur, 2 maradt. Rendes dispositiója volt ez a németeknek, mert ha a kuruczok a lesben álló németeket jó idején eszekbe nem vették volna, és a lest ide felé meghaladták volna, hogy a gyalog német hátul öszvekerülhetett volna, innen lévén már a lovas német és a ráczok, nem sok szaladhatott volna el a kuruczokból, mivel a németek, ráczok innen igen jó készüllettel mentek volt ki.

1704. 17. mart. A kuruczok ide jöven épen a Hídelvén a hídig jöttek felette nagy bátorsággal, és egy csak valami rosz lovon, épen a hídon alól valami ökör vagy tehén volt, azt akarván elhajtani, ott érik a ráczok és behozzák. Tasnádi embernek mondja magát.

18. mart. holt meg nemes Rainer Márton úr reggel, temetük a piaczi czinterembe die 20. mart. Ez igen becsületes ember régentői fogva, az eklésiában is sok esztendőki curator,

sok egyéb officiumokat viselt, jó hírű nevű ember volt; Isten boldogítsa! engemet szertelen sokszor megszólított holmíról, és maga szelídségét forgatván előmben, intett, hogy legyek békességes tűréssel, minden aprólék dolgokból ne ídítsak nagyot, jobb elszenvedni. Megsirattam ezen embert.

20. mart. a melyly vala épen husvét innepe után való nap, érkezvén valami kuruczok, a mint referáltatik azoktól, a kik ott jelen voltak, voltak mintegy 150-en. Ezek a nádasteri szőlők felső gyepűje megett lévén fenn, közzülök némellyek szélben vevén ott a nádasteri és kajántúli szőlőket és embereket, dolgozókat, mind felhajtották a férfiakat, leányokat, asszonyokat, és ott megfosztogatván rendbe állították, és egy Kristóf nevű jámbor embernek tartottak, annak fejét vették a többinek példájára, azt mondván: látjátok, ha ugyan nem szüntek, csak kijöttök, rendiben mind így bánunk veletek. Más nap eltemették a vargák bástyájához a kőkertben.

Die 9. apr. Mostanság a kuruczok igen arceálták, hogy a szőlőben az emberek ne menjenek, a mint hogy sokakat megvagdaltak, megfosztottak, és mindenkor hagyták parancsolták, hogy ki ne menjenek.

Ezen a napon betegen várost gyűjtetem, nemcsak a száz embereket, hanem azon kívül is, ha ki valamire való volt, felgyűjtvén, adatának a mostani commendánsnak Caltenplattnak vagy 8 pontokból álló kivánsági elé, u. m. a mennyire eddig van rontva a hostát, mégis valami közel való házakat, kerteket, majorokat parancsol elhányatni. A kuruczok, vagy a kik innen kimentenek a kuruczok közzé, azoknak feleségeit, atyjokfiait parancsolja kiűzetni. Most jó idején parancsol valami summa pénzre való jó idején provisiót. Találjuk fel a módját, miképen s hol lehetne legszabadabban kijárni, s a szőlőket megmívelni, annak securitását feltalálni. 22 áros emberektől, kalmároktól minden tűzhöz való alkalmatosságot elszedvén, tétessenek bizonyos helyre pecsét alá, u. m. puskaport, kovát, érczet s egyéb effélét. Keressék módját, miképen kelljen a marhát kihajtani legelődni. A kutyák mivel igen megszapordtak és lárma idején nagy ugatások miatt nem figyelmezhetni: azért maga meglövöldözteti, csak a királyokkal [pecérekkel] hordassa ki a város.

Die 20. apr. Reggel valami lovasok kuruczok mutogatván magokat a Kómál tetőn a kősziklán, a keresztnél, innen a kis mezőn is voltak, de mikor onnan leszállingóznak, nem olvashattak többet 14-nél. Ezek Kómál tetőről lekiáltoztak, lövöl-

döztek, ott a szőlők gyepűjénél sokadoztak mindaddig, míg innen a ráczokat kiküldik, a ráczok kimenvén által a hídon a Szamos mellett lementek, a Kabós házáig lemenvén, ezek ismét a Hídelve végén a Szamosig kerülvén, összetalálkoznak a dézmacsúr ellenében a kenderföldeken, ellenkezének egy ideig a kuruczok, azok (a mint feljebb 14 en vagy ha valamivel többen) hajtották a ráczokat felfelé, egyszer hát nagy sereg lövellik le a dézmacsúr mellett, lovasok a vízen által, de a víznek nagyvolta miatt igen lassan lehetett az általmenni, az alatt a ráczok eszekbe vévén jobban, hátat adának, nyomulván felfelé a város felé..... üzni őket, a hídon általszaladának, az innenső vágóhidnál csoportozván, ott némellyek, mind ráczok, németek lövöldözvén, tehát sok gyalog volt, csak közel itt a majorok között hát úgy puskáznak öszve, ugyannyira, hogy végre mivel dispositiójok nem succedált, csak elmennek a kuruczok, és egyet a szalmában búván ott találtak, a kit előhozván a kapu eleiben a commendans eleiben examinálván, azt mondja hogy ők gyalogok 500-an voltak, lovasok 600-an és Csáki László gróf volt velek. Ezen napon indula derekasban a ház és kertek bontása, és azon éjszakán ége meg külső közép-útcza, farkasútcza és magyarútczának egy része. Más éjszaka Hídelve ége; azután vasárnap nappal külső monostorútczára csak 3 vagy 4 kurucz mutogatván meg magát, házakat gyujtogatott és nagy égés lőn.

22. apr. Eljövén valami kuruczok Fenes felől, a monostori templomon feljül kimenvén a ráczok és németek ott ellenkeznek setétig.

23. apr. Más nap eljövénk felesen kuruczok és Kőmál tetejéről sokat mozgottak, lövöldöztek le, sokadoztak a kismezőn is, hásungárt felett a monostori templomnál, sőt künn monostorútczában házakat is gyujtának fel, ez délig lőn. Délután ismét feljő egy trupp fehér zászlós Szamosfalva felől és a dézmacsúr táján és Hídelve végén megállapodván, két parasztembertől levelet küldöttek, a commendans hídkapu előtt lévén csak a híd innenső végiről és a paraszt emberek a hídon túl, oda küldé hozzájuk két lovast a commendans, és egy hosszú pálczában tartván a paraszt emberek a levelet csíptetve, elhozák tőlök a levelet és csakhamar elbocsátották őket, és a sergek megindulván Hídelve végiről, hozzájuk lőnek a takácsok bástyájából a taraczkkal.

Die 6. maj. Felütven a kurucz és elsőbben 8 vagy 9 csapván magokat a csertörőn feljül és ott valami marhákat akarván

elhajtani, tehát nb. ma hajnalban a lovas németek titkon kimentek és egy falka gyalog németek és ráczok is megbúván, lest vetettek 3 helyen a Rehner Szöcs István úr majorjában és másban s másokban közel, és a marhákat is csak azért hajtották olly szem eleiben, és ut superius reá jövéen egynéhány kurucz, ki a csertörőből egy néhány rácz; úgy esik a dolog, hogy üzöbe veszik a ráczokat hajtván, hozzák a lesre, a hol sok gyalog német volt, azok a sánczon kilövöldözvén, sokakat onnan megsebesítettek; onnan megszalad a kurucz, rajta a rácz és a lovas német, egész a sz. györgyhegyi pallóig üzik és 11-en elejtetvén, a fejöket behozzák, a piacon a pelengéren túl dél felől rendbe rakják a földre, azután hídkapu eleiben a sánczfokra hetet raknak benne, középkuhuhoz is 4-et; fogva hoztak be pedig 8-at.

NB. Ma épen 7 esztendeje hogy elégett Kolosvár...

Ezen kuruczok fejei ott állván a sánczfák hegyeiben igen sok discursus volt felette, méltatlannak ítélvén, hogy fejöket szedték, hanem ha annyira sebesedett hogy bírtak velek, tehát csak elevenen kellett volna azokat, kik életre valók voltak, behozni; nem kellett volna fejöket venni (a mint hogy nagy rímánkodásokat is tettek némelyek közzülök, mondván: ne öljetek meg vitéz barátim! én még meggyógyulok és nektek szolgálhatok is, sőt még ollyan is volt, ki sok pénzt ígért, csak életét hagyják meg, de semmivel nem gondolván, csak megölték és behozták, ut supra) és a sánczfák felébe tett fejek felett sok szó lévén, a táborról is izentek a kuruczok, s fenyegetöztek, hogy ha le nem teszik. Levették die 14. maji és ládába tévén, elvitték és temették a testekhez, ennek egyike volt egy hadnagy Becski, a kit is leginkább szántak.

Die 20. maji szökött ki a városból a német sánczmester. Ennekelötte 4 vagy 5 nappal a commendans belső szolgája, mind tolmácsa mind secretariususa lévén, Weiss nevű jó ifju legény elszökött a kuruczok közzé.

Die 21. maji. Felesen és igen bátorságosan kimenvén mind németek, mind ráczok, kolosváriak fűért Szamosfalva felé, a tizenhárom városon alól, vagy a mint régen hitták az ispitályon alúl, rájok ütven a kuruczok, sokat levágnak benne, sokakat elevenen elfognak, lovakat szekereket elkapnak, némelyek megsebesítetvén behozatnak, másnap egynéhány holton hozatik be a feje nélkül.

Die 25. maji. Pompásan el akarván temetni Vitéz András testét a commendans, kiküldvén lovas németeket, ráczokat

securitatis causa, a ráczok elszöknek a kuruczokhoz, csak 5 maradt a strázsán.

Die 27. maji. Kik a kuruczok közzé mentek, azoknak feleségeiket ki akarván üzetni a commendans, az a parancsolata, hogy ma 4 órakorig a várból mind kitisztuljanak, egy egy darab kenyeret s egy egy pár inget vevén magokhoz, egyébiránt fejeket véteti, a mely iránt város gyült. Ezen dolog halasztatott más napra, ad diem 28. maji.

Die 30. maji. Hirtelen Hazzungárt felől eléütvén a kuruczok épen a vár alá, az árokból is elhajtották a marhát, mivel az elment ráczok itt jól kitanulván a dolgot, ők jártanak elől és ők is itt voltak.

Die 12. juni. Zsákmányolni kimenvén innen mind magyarok, németek, alá a téglacsúr felé, öszveellenkeztek a kuruczokkal s a sz. györgyhegyi pallóig üzvé a kuruczokat, 3 esett el a kuruczokból.

Die 14. juni. Felmenvén mind német, mind magyarok zsákmányolni a monostori templom felé, egynéhány kurucz hirtelen lecsapa Kőmálról s épen itt a monostorkapun feljül való pallónál elkapának egynéhány marhát, azt a tágas útra hajták.

Azonban más lovas seregek leereszkesnek ugyan tágas útról és csak egyenesen az itt való zsákmányolók felé tartanak, kik a monostori templom s a Szamos közt kószáltak, azok előtt elnyomulának elsőbben a német lovasok, de azonban innen kétfelől is gyalog német mene ki; egy trupp ugyanazon pallón általmenvén Hojja felől való berek széliben orozkodának fel, azonban monostorútczán is más trupp, ezekkel együtt a lovas német és a városi lovasok visszatérván szemben a kuruczokkal és a monostori templom megett öszveütköztvén, öszvelőttek és a lovas kurucz megszaladván gyalogját ott hagyja; azon rajta mind lovas mind gyalog német, három részre szakadt, egy része a berekbe, más része fel az erdő felé, de nem sok, harmada a fenesi útra, azokat üzvé levágnák az úton. A templomba is beszorulván valami gyalog kuruczok, rájuk gyujták a templomot és 23 kuruczot hoztak fogva, az előtt 7 kuruczot künn fogtak, és így 30. Ezeket fogva hozták be.

Die 24. Sok segítség jön a németeknek, ma elérkeznek.

Die 25. jun. A lovas német mintegy 40 lévén, a ráczok nevezete alatt most öszvegyűjtnek valami hadat itt, ez ki német, efféle, a ki eddig nem lakott seregben, de most nem tudván mihez fogni oda adja magát, ezek is lévén mintegy 12, gyalog német nro 200, ezek éjjel kimenvén a fenesiek marhá-

ját elhajtják felesen, egynéhány ló is volt közte s egynéhány disznó is, ezeket die 25. jun. jó reggel behozták monostorkapun és az nap fel is osztották. Fenest felégették.

Die 2. juli. Öszveellenkeztén az ittvalók a kuruczokkal, a Kabós házán alól 4-szeri dobolás volt, elsőben meghallván a kurucz az itt való városiakat és lovas németeket hajtá egész mind a Kabós házáig, azonban lévén lesben gyalog német a két víz között, azok a pallón által kezdének szállingózni, de futottak, ezt meglátván a kurucz hátat ada, a kiket az itt valók annyira üzének, hogy épen Sz. Györgyhegye felibe elesett legalább az üzésben num. 8, 7-et elevenen fogván el a kőhíd mellett a lovas strázsamester beléjek lövöldöztetett és ott megölette őket. Ötöt életben fogva hoztak ide. De a mi nagyobb, itt való becsületes ember Péter diák is, a ki igen jó servilis ember volt mind itthon, mind ország dolgában, elesett, a melyben nem kicsiny kára a szegény városnak. Tolnai Györgyöt is akkor lőtték meg, 29. jul. meg is holt.

7. jul. kimenvén fűért a vargák dürczkelője felé, csak belé sem kaphattak a kaszálásba, azonban rajtok a kurucz, vagy két szekeret kaphattak mégis el, egy Musterschreibert vágta le, s egy menyecskét elvivén mellőle, még az nap haza eresztették. Egy trupp gyalog német a vargák csertörőjében volt és körülte nyargalt a sok kurucz, mégsem vette észében, mert a németek kapitánya nem engedte, hogy csak egy is lőjen, és így szép titkon ott megmaradván, mikor a kurucz eltávozott, úgy jöttek onnan ki és haza.

1704. die 10. juli. Kimenvén némely becsületes embereink fűhozni, a többi közt Büdöskúti úr és Gálfi Pál uramék, hagyván a többit, bizván mind lovokhoz fegyverekhez, igen alámenének a szamosfalvi rét felé és akarván a csűröket megczirkálni, tehát a tó mellől elérugaszkodnak némely kuruczok, és csakhamar egy szekeret rajta levő jó ifjuval elkapják s a fenn nevezett embereket is.

Die 31. juli. feljövén Szamosfalva felől valami kurucz sergek, felnyargalván a köves padon, az aratókat hajtogatták s ugyan egynéhányat meg is lőttek, öltek, másokat fogva elvittek, a németek pedig ekkor ki nem mentek, úgy mint máskor, hogy az aratókkal künn lehetek volna, sőt némelyek arceálák kimenésöket; azonban dél tájban nagy roppant sergek jövének újolag Szamosfalva felől, s három német zászlót a Kövespad szegletére felütvén, doboltak német módon, mind készülőt, mind imádságra, és azonban a német ordinantia szerént vagy

három lövést tettek, melylyel jelentették, hogy valóban ott vannak ők, és hogy feladták Beszterczét; mivel itt csak tagadták a német tisztek. De mégis némelyek arra magyarázták a tisztek közzül, hogy nem igaz az hogy a német zászlók volnának, hanem csak lepedőket vartak öszve és úgy festették, s sást is csak festettek rájuk, de a közlegények jól eszékbe vették a dolgot.

8. aug. esett el Gombos, 9-én temették el.

24. aug. esett el a rácok vagy a mostani új egynéhány hadnak kapitánya, Horváth János, kit pompásan temettek el az óvári templom mellé 25. august.

NB. 10-dik, 11-dik, 13-dik junii embereket rendeltek a hídkapuban, a kik írogatták fel, ki és micsoda cselédek bocsátanak ki a kapun. Ultimarie ugyan én voltam s épen 23. aug. szakada meg ez dolog, a mely naptól fogva fejércselédet, u. m. leányt, asszonyt teljességgel ki nem bocsátottak, hanem csak férfiakat, a mely énnekem csodálatos politikának látszott, a holott a fegyverfogható férfiakat kellene inkább benn megtartani, és a haszontalan kenyérevő cselédet, u. m. asszonyokat leányokat kellene inkább kibocsátani, a kik fogyjanak a várostól, de contrariumot cselekednek, mert a férfiakat csak szélitben bocsátván, azokat künn kit elfogtak, ki magától elszökött, úgyannyra, hogy valóban megritkult a férfi a városban. Mostan pedig die 25. aug. nem tudom, mitől viseltetvén s micsoda lévén benne a commendansnak, szabadon bocsátván ki mindenféle cselédet, ugyan fehér volt a hídkapu, úgy omlott ki a fehér cseléd.

Die 25. aug. Új hír. Triumphusi hír. Nagy vendégeskedést indít a commendans, sok lövöldözéseket követvén taraczkokkal, szakállakkal, mind a maga szállása előtt a piacon, mind a bástyákban. Az a hír, hogy három nemű ellenségen triumpháltak: francia, bavaruson és magyarokon, annak az örömet lövék, mások Ludovicus napja lévén ezen nap és a generált mivel annak hívják, úgy magyarázzák. De insuper az a hír, hogy holnap, u. m. 26. aug. lesz nagyobb solemnitas. A mely is úgy lőn; mert a kis piacon taraczkkal lőttek, midőn a templomba misét szolgáltattak, és a piacon csoport gyalog lőttek, sőt künn a sánczban a lovas német csapat is lőtt.

Die 5. sept. Jó reggel lárma esik, tehát a hazsungárt felett és a temetőkert felett öszveellenkeztvén az itt való rácok a kuruczokkal, és a kuruczok gyalog lévén, ott a fák közt valóban megszalaszták az itt valókat, de azonban superveniálván mind lovas német, mind gyalog német, elnyomák a kuruczokat

Békás patak felé; de azután ismét szaporodván a kurucz, sok ellenkezés lőn mind estve feléig a Kövespadon.

*

1716. Templom elvétele. Én ugyan Kolosvárt honn nem lévén, mivel a zilahi templom mennyezetét még ennek előtte való esztendőben fogadván fel, oda voltam, azalatt ide Kolosvárra érkezvén Steinville mostani commendírozó generalis, felhívatta [unitárius] eklésiánknak eleit, u. m. plébanusunkat s Kolosvári Pál uramat, mint főcurator, másodcurator Feleki Ferencz uramat, és én Szakál Ferencz lévén a szász részről való mostani curator, elmenvén Zilahra, hagytam képemben T. Bungárd János uramat, kik is többekkel együtt felmenvén, a generalis hivatal kérte a piaczi nagy templomot, a melyre minthogy nem lehetett mindjárt felelni, engedett igen rövid időt gondolkozásokra; azonnal felhívatván kényszeríti, hogy categorice csak feleljenek, adják-é, vagy nem? melyre nem akarván annál is inkább incitálni haragját, nem felel rotunde, hogy nem adják, hanem él jó..... ratiókkal, hogy idvezült császár Leopold minket meghagyott benne pacifice és iterato confirmált is mind egyebekben, melyeket possideáltunk. De megrivogatván kitaszigálta nyakrafőre a palotáról, mindjárt executiót küld mind unitarius emberre, a kik is kegyetlen vasas németek lévén, kegyetlenül bántak embereinkkel, nagy tékozlást, borpredálást, de még midőn ezen beszéd lőtt volna fenn rámentek és templomajtót, czinterem ajtót bementek s még azután kérték a templom [kulcsát, melyet] mindjárt nem adott a plebános úr azért volt az benn voltak kulcs nélkül is és így ily erőszakosan [elvették a temp]lomot. Ez a pretextusok catholica fundatio ló, cedáljuk vissza; holott elég tisztán megmondatott, hogy ez a templom, mióta mi unitariusok bírjuk, háromszor égett el és koldulásokkal alamizsna által építettük fel mindháromszor; de azt mondják: azon templomhoz sok kincs volt, azért ha azt azon szerént elé nem adhatjuk, pótoljuk magunkat megróván, mert a mi eleink dissipálták azon bonumokat, sőt mivel három király építette ezen templomot, ahhoz illő elégséges jószágot, donatiót hagytak hozzá, a melyekről való leveleket producáljuk, de minthogy mi mindezekről semmit sem tudunk, a mi falukat birunk a várostól zálogul van kezünkben; arra az tölök a felelet, úgyde abból a kincsből, a ki ott a templomban a plébánia háznál találtatott. Melyre a mieink feleltek, ha lőtt volna is, de Básta György a római császár ő felsége embere ennekelőtte ide Erdélybe jövéen ezen

templomot elvötte és három esztendőig a mi eleink belé nem járhattak, azután pedig ki akarván menni az országból, ezen templomot úgy remittálja, hogy ezen várost (minthogy akkor mind unitariusok voltak) minden kincsből kifosztja, mind hittel kikeresi és mind mindennémű erőszakkal, a melyet meg is bizonyíthatni Istvánfi historicusból, Lib. 33. világosan constál. De mindezen ratiók sem teneálván, az executio szegény atyánkfiaim keservesen menvén végbe elfelejthetetlen kárunkkal, püspökünket köntöséből levetkeztetvén, magok német palástjokat adták a fejére és a vallást úgy csúfolták.

1718. die 30 mart.

Kolosvárt ezen napon an -----
hogy scholánkat, mely van a piacz[on a templom mel-]lett és egyéb jószágunkat is adja -----
meknek (itt benn lévén a p[ápista] püspök -----
ezen dolgokat. Commissio jött középútczában az ide-----
-----Rhener Szócs István házánál, az kik voltak a generalis ő excellentiája Steinville úr adjutansa, Kornis István úr ő nagysága ország főcommissariususa, a szebeni polgármester Vertier Timár uram, Alvinczi Gábor uram, az ország egyik regestratora, Kún Zsigmond úr egyik secretarius. Ezen n. személyek előtt kelletvén nekünk megjelenni, közönséges öszvegyülési alkalmatossággal való tetszésből Kolosvári Pál t. plébános úr, mint főcurator Feleki Ferencz úr, és én Szakál Ferencz, mint én is méltatlan voltom szerint curator a szász részről. A holott e lön a kérdés, ha a mi jószágunk van, u. m. a faluk, melyeket eklésiánk zálogul birunk, oda adjuk-é és cedáljuk-é a pápistáknak a scholát, melyet ennekelötte kevés esztendőkkel az idvezült Leopold császár ő felsége és az ország adott volt, u. m. a helyett 3 házat, s 5000 forintot; a melylyel építettük a scholát és ezen scholát kívánják.

*

NB. itt úgy proponáltatik a dolog, hogy nem lehet disputálni, sem ratio nem servál, hanem jó alkalmaztatásunkat ha mutatjuk, mind ő felsége mind a pápista státus jó neven vevén, többet használhatunk vele. A mely propositumokat elhallgatván s Kolosvári Pál úr a mi communitásunk vagy eklésiánk képében látván a feltekert elmét, mint világosan mondják is, hogy mindjárt kész az executio, submissive mondja nagy alázatosan (deákul volt mind a beszéd), ha ugyan oda kelletik cédálnunk.